

باشد شک دارند و تنها بر این باورند تسهیلگر با تشویق روش‌های مبتنی بر تعاون در قالب کارگاه‌ها، شرایطی را برای توانمندسازی مهیا می‌کند. برخی نیز تسهیلگری را گونه‌ای از دانش و مهارت می‌دانند که توانمندسازی مردم برای خلق یک دنیای توأم با همکاری بیشتر و پایدارتر بر پایه همیاری را در پی دارد.

گروهی نیز نقش وی را به عنوان شخصی خوداندیش معرفی می‌کنند که از مهارت‌ها و دانش انسانی و فنی گوناگون به همراه تجارب متعدد در زمینه کمک به گروه‌های انسانی برای دستیابی به اهداف مشترک برخوردار است. بر این اساس تسهیلگر نقش یک راهنما برای ارائه پاسخ‌ها و توسعه برنامه‌ها در خصوص اهداف گروه را دارد. او برقرارکننده ارتباط است که با کار کردن در ساختارهای غیرمتمرکز مثل تیم‌های کوچک، بین واحدهای گوناگون ارتباط و فهم برقرار می‌کند.

بنابر این تسهیلگری یک فرایند نیست بلکه نقشی است که تسهیلگر بر عهده دارد تا ضمن انجام آن به گسترش بینش‌های توسعه‌ای کمک کند. او باید بداند یاری‌دهنده است نه کننده کار یا توجیه‌گر. بیشترین کاربرد گروه‌های تسهیلگر در طرح‌های مرتبط با توسعه روستاهاست اما در فرایند بهسازی و توانمندسازی مناطق حاشیه‌نشین نیز استفاده از تسهیلگران تسریع روند امور و کاهش مناقشات را در پی دارد. فرایندی که نتیجه‌بخش بودن آن به تدبیر مجریان و کیفیت کار تسهیلگران بستگی دارد.

سازمان‌ها کمک می‌کنند. تسهیلگر شخصی است که با شناسایی و حل مشترک مسائل و همچنین راهنمایی در انجام وظایف به صورت ساده‌تر به افراد کمک می‌کند.

یک تسهیلگر به جای آنکه تنها بگوید سایرین چه کنند خود در نقش همکار و همیار افراد ظاهر می‌شود. در نتیجه نیروی انسانی خود به عاملی فعال بدل شده و در فرایند تغییر و بهسازی مشارکت می‌نماید. تسهیلگر نه در حرف بلکه در عمل موظف به برقراری پیوندی وثیق میان مردم و سازمان است. او برای شنیدن و آموزش به مددجویان و ساکنان و همچنین انعکاس مشکلات مردم به سازمان همیشه حاضر است و عاملی برای تفسیر و شاخص‌سازی تصمیمات سازمان برای عموم محسوب می‌شود. ضمن این که مردم را هم به شکل فردی و هم در قالب گروهی در هنگام انجام فعالیت‌های یاری می‌دهد. پس در این فرایند، تسهیلگر اصولاً با گروه کار می‌کند و به فرایند تفکر گروهی مساعدت می‌نماید. او به فرایند مشارکت می‌پردازد و دغدغه‌اش چگونه طراحی این فرایند، نحوه آغاز کار و شکل دادن به اعتمادسازی و افزایش مشارکت است.

◆ نقش تسهیلگران

درباره نقش یک تسهیلگر نظرات متعددی وجود دارد. برخی نسبت به این که تسهیلگر بتواند به طور مستقیم امکان توانمندسازی دیگران را داشته

و ممکن است حتی خاطره بدی از تسهیلگری در اذهان باقی بگذارند و کار را برای تسهیلگران بعدی سخت‌تر نمایند.

◆ تجربه داخلی؛ از فرصت تا تهدید تسهیلگری

محله «طیب» واقع در منطقه ۱۵ شهر تهران و در جنوب میدان خراسان قرار دارد. در جریان بهسازی این محله، دفاتر تسهیلگری نقش و جایگاه تنظیم‌کننده و مدیریتی را ایفا می‌کردند. راهبرد تسهیلگری در قبال ساکنین محلی علاوه بر ارائه مشاوره و تسهیل فرایند نوسازی وجه دیگری نیز داشت که معطوف به سازمان‌های مدنی و افزایش مشارکت بود.

در همان ابتدا سعی شد تا هفت نهاد غیردولتی و مردمی همچون شورایی محله طیب، کودکان کار و خیابان، مهرورزان پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی، اندیشه‌های جاودان، خانه همیاران سلامت، شهریاران جوان و کانون فرهنگی محراب مورد شناسایی و جلسات معرفی و ظرفیت‌سنجی با آن‌ها برگزار شود. سپس بیست نهاد و فرد داوطلب خارج از محله بر مبنای شبکه روابط سازمان‌دهی شدند.

دست‌آورد این دفاتر تسهیلگری در زمینه جلب مشارکت و نهادسازی فراز و فرودهای متعدد داشته که ناشی از پایین بودن سطح مشارکت مردمی است. با این حال استقرار کمیته نوسازی در محل و ایجاد تمایز و جایگاه برای اعضای آن راهگشا بود. همچنین شناسایی و جذب فعالین محلی و برگزار کارگاه نهادسازی برای آن‌ها و راهبری شرکت‌کنندگان دوره‌های آموزشی و مهارتی در جهت ایجاد تشکل بر محور علایق و مهارت‌های مشترک از کارهای مؤثر بوده است.

◆ راهکارهایی برآیند از تجربیات

- توجه به زمینه فرهنگی، جغرافیایی، اجتماعی و اقتصادی مکان مورد نظر و بازتعریف تسهیلگری بر مبنای آن؛
- استفاده از تسهیلگران محلی و بیرونی به صورت همزمان و برگزاری کارگاه‌های آموزشی متناسب با وضعیت تسهیلگران؛
- ایجاد شبکه و برقراری رابطه میان تسهیلگران در مناطق و در سلسله‌مراتب محل، ناحیه و ...؛
- شناسایی فعالین، سازمان‌ها و تشکلهای غیردولتی و مردمی و خیریه‌های منطقه و ظرفیت‌سنجی و شبکه‌کردن آن‌ها با مراکز دولتی و عمومی محلی برای تبادل امکانات و ظرفیت‌های آموزشی برای مردم در جهت پوشش توانمندسازی و استفاده از ظرفیت آنان؛
- تأسیس دفاتر ثابت تسهیل‌گری در محله
- افزایش تعامل با نهادهای دولتی مستقر در محل و ارائه پیشنهادهایی همسو جهت انجام چند فعالیت؛
- طراحی، اجرا و گزارش‌دهی فعالیت‌ها مبتنی بر اثر بخشی؛
- تمرکز بر توانمندسازی اقتصادی و امکان‌سنجی بر پایه نهادهای اقتصادی مردمی (تعاونی، صندوق و کارگاه) با استفاده از ظرفیت افراد داوطلب، سازمان‌های غیردولتی، کمیته‌های اجتماعی، معاونت اجتماعی و مرکز خدمات رفاهی، آستان قدس و تجربه دفاتر دیگر؛
- استفاده از ظرفیت تمامی مراسم‌های مناسبتی به صورت برنامه‌ریزی شده در سطوح متفاوت و همکاری با دیگر نهادهای محلی و بی‌غیر محلی برای برنامه‌های مشترک با مرکزیت دفتر.

